

Portugees bos - een ecologisch punt van zorg

Vanaf de 19e eeuw zijn er verschillende soorten exoten ingevoerd in Portugal en heeft het bos diepgaande veranderingen ondergaan. Met als doel het vastleggen van duinen ter bescherming van vruchtbare gebieden landinwaards en later ter beteugeling van erosie zijn grote delen van het land beplant met bomen, vooral aan de kust en in de noordelijke hooglanden.

Deze bebossingsprogramma's werden voornamelijk uitgevoerd met de zeeden (*Pinus pinaster*), die momenteel de meest voorkomende boomsoort is in het Portugese bos. Meer dan 90% van het bosgebied bestaat uit de volgende soorten: zeeden (39,5%), kurkeik (21,5%), hulsteik (15%) en eucalyptus (14%). De overige 10% wordt ingenomen door diverse eikensoorten (2,7%), den en kastanje. Een vergelijking van deze soortensamenstelling met de enkele voorbeelden van oorspronkelijke bossen die in ons land nog aanwezig zijn (bestaande uit voornamelijk eiken (zomereik en wintereik, kurkeik en hulsteik) toont aan hoe ingrijpend de Portugese bossen gewijzigd zijn in de loop van de eeuwen door omvorming naar gebieden met één boomsoort in het centrum en het noorden van het land, vooral in de gebergten.

De huidige karakteristiek van het Portugese bos is dus een gevolg van de dynamische balans tussen de invloeden van natuurlijke factoren, zoals klimaat, bodemtype en de gesteldheid van het land en de gevolgen van menselijk ingrijpen gedurende eeuwen.

Er mag gesteld worden, dat het gebruik maken van bos in de context van een geïntegreerde en multifunctionele benadering, waarbij met het produktievermogen op een duurzame manier rekening wordt gehouden, gedurende lange tijd niet op een behoorlijke manier heeft plaats gevonden in Portugal, gezien de buitensporige voorkeur die gegeven is aan de productie van hout op de meest winstgevendere manier.

Deze uitgesproken economische benadering heeft de aanzet gegeven tot de uitbreiding van het bosareaal en een grote verspreiding van snel groeiende soorten in een intensief systeem bestaande uit één boomsoort. Tegenwoordig worden bossen in Portugal echter op een meer geïntegreerde manier bekeken, met het oog op de afspraken die in Europees en internationaal verband gemaakt zijn over duurzaam bosbeheer en over de rol die bossen spelen bij de bescherming van het milieu en het natuurbehoud. De top in Rio vormt hierbij een ijkpunt. Bij de

geïntegreerde benadering wordt de produktiefunctie in evenwicht gebracht met sociale functies en de bescherming van het milieu.

Toch bestaat er een ernstige bedreiging voor de Portugese bossen: bosbrand.

Hoewel de verspreiding van bosbranden grotendeels samenhangt met brand bevorderende klimaatsomstandigheden, is het ook noodzakelijk om te onderkennen dat bosbranden een uiting zijn van de agressie van de gemeenschap ten opzichte van bos. En hoewel bosbranden die ontstaan door natuurlijke oorzaken een normaal verschijnsel zijn in bossen met gunstige effecten voor bijvoorbeeld de verjonging, is toch de schaal van de aangestoken branden een ernstige bedreiging niet alleen voor het voortbestaan van het bos in Portugal, maar ook voor het bos in het middellandse zee gebied als geheel. Zo'n situatie, die leidt tot een veel sneller tempo van erosie en tot een verlaging van de biologische diversiteit, heeft herbebossingen tot gevolg gehad

met minder geschikte soorten, vaak van één type.

Enkele van de meest belangrijke factoren voor het uitbreken van bosbranden in ons land zijn:

- Eénsoortige, niet heterogene bossen wat betreft samenstelling en structuur;
- eigendom van het land verdeeld in veel kleine stukjes en slechte toegankelijkheid voor voertuigen in bergachtige gebieden;
- geleidelijk achterwege blijven van bosgebruik, waarbij het bos opgeruimd werd, zoals gebruik van bosstrooisel in stallen en het traditionele gebruik van stobben als brandstof;
- diepgaande sociaal-economische veranderingen, vooral in de achtergebleven bergachtige gebieden, die leiden tot een sterke afname en vergrijzing van de bevolking en
- een ontoereikend systeem van boswegen, brandgangen en waternvoorziening.

Bosbrandpreventie is dus een fundamenteel punt van zorg, waarvoor een brede geïnstitutionaliseerde samenwerking en ondersteuning nodig is van specialisten op ecologisch, sociaal en economisch gebied. De belangrijkste voorzorgsmaatregelen die genomen kunnen worden zijn:

- Het tot stand komen van heterogene bossen en het ondersteunen van bosbegrazing om ruimtelijke afwisseling te scheppen in het kader van multifunctioneel gebruik van bossen;
- Het opzetten van een goed stelsel van boswegen en brandgangen, gebruik makend van open stukken en kammen in bergen als toegangswegen en brandgangen;
- Het bevorderen van economische ontwikkelingen en het vergroten van de verscheidenheid ervan in gebieden met het hoogste brandrisico;

- Preventieve maatregelen intensiveren op basis van een meteorologische index voor brandrisico en
- stappen ondernemen om het bewustzijn van het publiek te verhogen en gespecialiseerde teams oprichten voor de bosbrandbestrijding.

Een effectieve bescherming tegen de ernstige agressie die de Portugese bossen ondergaan zal alleen mogelijk zijn via rationeel gebruik van de bestaande bosgebieden, en wel door het in stand houden van bosgroeiplaatsen en door het scheppen van kleinschalige bosbeheerseenheden;

via uitbreiding van bosgebieden gebaseerd op een goed beheer in het perspectief van multifunctionele ontwikkeling; en via het behoud en de ontwikkeling van de biodiversiteit. Een maatschappelijke en economische ontwikkeling met de juiste middelen en een efficiënte toepassing ervan zijn dus basisfactoren bij het herstel van de diepe ecologische onbalans die de Portugese bossen aantast; een situatie die bovendien vereist dat er een heldere toedeling is van bevoegdheden is en dat de bosbeleidsmaatregelen worden ondersteund door volledig op elkaar ingespeelde instellingen.